

Milé studentky a milí studenti,

v dnešní dálkové lekci si povíme něco o bezplatné obhajobě a o nákladech trestního řízení.

Nárok na bezplatnou obhajobu jako jednoho z práv obviněných je zakotven v § 33 odst. 2 trestního řádu a podle zákonného znění je nutné, aby obviněný prokázal, že splňuje podmínky pro přiznání nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu (slovy zákona Osvědčil-li obviněný, že ...). V praxi to znamená, že důkazní břemeno spočívá na obviněném, tento musí předložit listiny prokazující jeho majetkové, výdělkové a rodinné poměry a osvědčit, že nemá prostředky na hrazení nákladů obhajoby. V praxi těmito listinami bývají:

potvrzení z úřadu práce, že je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání a zda je mu poskytována podpora v nezaměstnanosti, příp. v jaké výši,

aktuální výpis z bankovního účtu, ze kterého je zřejmé, jaké finanční prostředky má k dispozici, výpis z evidence nemovitostí (i negativní) o tom, zda vlastní nějakou nemovitost,

doklady o tom, zda vlastní motorové vozidlo a jaké,

doklady o tom, jaké jsou náklady na bydlení,

jaké má vyživovací povinnosti,

jaké má jiné závazky.

Není však nezbytně nutné, aby měl obviněný prostředky k úhradě obhajoby ihned aktuálně k dispozici, postačí, pokud je v produktivním věku, zaměstnán a dosahuje výdělku, ze kterého může náklady obhajoby postupně splácet. Rovněž si nedokážu dost dobře představit, že by byl nárok na bezplatnou obhajobu nebo za sníženou odměnu přiznán obviněnému stíhanému za majetkovou trestnou činnost, kterou měl způsobit výraznou majetkovou škodu, přičemž by nebylo v trestním řízení zjištěno, kde a u koho majetkový prospěch skončil.

O žádosti obviněného na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu lze rozhodovat do doby, než nabyde právní moci usnesení o povinnosti odsouzeného uhradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci (§ 152 odst. 1 písm. b) tr. řádu). V praxi často bývá žádost o bezplatnou obhajobu odsouzenými podávána právě v reakci na doručené usnesení o povinnosti uhradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci a je spojována se stížností proti tomuto usnesení. V takovém případě je nutné nejprve rozhodnout o žádosti odsouzeného o bezplatnou obhajobu, a teprve poté, co je o žádosti pravomocně rozhodnuto, je možné řešit stížnost do usnesení, podle kterého má odsouzený povinnosti uhradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci.

Pokud by bylo rozhodnuto, že odsouzený má nárok na obhajobu za sníženou odměnu, je třeba ve výroku usnesení přesně uvést, v jaké výši, např.:

Podle § 33 odst. 2 tr. řádu má odsouzený nárok na obhajobu za sníženou odměnu tak, že 30% nákladů obhajoby ponese stát.

Rozhodnutí o žádosti odsouzeného je třeba odůvodnit tak, aby bylo zřejmé, jaké skutečnosti vzal soud za prokázané z listin předložených odsouzeným, v čem je spatřována majetnost či nemajetnost odsouzeného, s přihlédnutím k výši částky, kterou by měl na nákladech obhajoby hradit, apod. Jde o usnesení, v jehož odůvodnění můžete ve větší míře než v jiných druhích

usnesení uplatnit své slohové dovednosti a rozepsat se o podmínkách přiznání či odmítnutí návrhu odsouzeného na bezplatnou obhajobu. Nebojte se proto v odůvodnění rozvést všechno, co považuje za nutné k odůvodnění výroku, jakým rozhodnete.

Proti usnesení, který bylo rozhodnuto podle § 33 odst. 2 trestního řádu, je přípustná stížnost (§ 33 odst. 3 trestního řádu) s odkladným účinkem.

Myslím si, že rozhodování o bezplatné obhajobě § 33 odst. 2 trestního řádu je jedním z jednodušších typů usnesení, a proto bude vaším úkolem v tomto jarním semestru vypracovat toto usnesení, jehož zadání v krátké době vytvořím.

Rozhodování o nákladech trestního řízení je upraveno v § 151 až 156 trestního řádu. Tato jednotlivá rozhodnutí se činí většinou až po právní moci odsuzujícího rozhodnutí ve věci samé (trestního příkazu, rozsudku) a jde o několik samostatných rozhodnutí. Tato rozhodnutí se týkají následujících okruhů:

1. odměna a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci – § 151 odst. 2, 3 tr. řádu
 2. náklady, které vznikly v průběhu trestního řízení státu – § 152 a § 153 tr. řádu
 3. náklady, které vznikly v průběhu trestního řízení poškozenému – § 154 tr. řádu
1. odměna a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci – § 151 odst. 2, 3 tr. řádu

O návrhu rozhoduje orgán, který vede řízení v době, kdy skončila povinnost obhájce obhajovat obviněného, nejčastěji tedy po právní moci rozhodnutí ve věci samé. Jde o návrhové řízení, které je podmíněno návrhem ustanoveného obhájce, nelze mu tedy v rozhodnutí přiznat více než požaduje. Nárok obhájce se prekluduje ve lhůtě stanovené v § 151 odst. 2 věta druhá tr. ř.:

Nárok je třeba uplatnit do jednoho roku ode dne, kdy se obhájce dozvěděl, že povinnost obhajovat skončila, jinak nárok zaniká.

Bližší se tomuto rozhodování budeme věnovat v části týkající se advokátního tarifu – vyhl. č. 177/96 Sb. – AT. Proti rozhodnutí o výši odměny a náhradě hotových výdajů ustanoveného obhájce je přípustná stížnost (§ 151 odst. 3 trestního řádu) s odkladným účinkem.

2. náklady, které vznikly v průběhu trestního řízení státu – § 152 a § 153 tr. řádu

Rozhoduje se o povinnosti odsouzeného zaplatit státu, až po právní moci odsuzujícího rozhodnutí ve věci samé (trestního příkazu, rozsudku).

Náklady spojené s výkonem vazby – § 152 odst. 1 písm. a) tr.ř. a paušální částka nákladů trestního řízení – § 152 odst. 1 písm. e) tr.ř. Tato usnesení vyhotovují vyšší soudní úředníci v rámci tzv. konečného referátu, což budeme ještě probírat při praktické činnosti VSÚ se spisem. Paušální částku nákladů trestního řízení stanoví vyhláška č. 312/1995 Sb., stejně tak i v řízení o zcela bezvýsledně podaném návrhu na obnovu řízení a v řízení o zcela bezvýsledně podaném dovolání – § 153 tr. řádu.

Odměna a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem, pokud nemá odsouzený nárok na obhajobu bezplatnou – § 152 odst. 1 písm. b) tr.ř. Rozhoduje se po právní moci usnesení o výši odměny a hotových výdajů ustanovenému obhájci (§ 151 odst. 2, 3 tr. řádu – viz výše) a poté, co přiznaná částka byla účtárnou soudu obhájci vyplacena – poukázána na účet.

Náklady spojené s využitím elektronického kontrolního systému při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a při nahrazení vazby – § 152 odst. 1 písm. c) tr.ř. a náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení – § 152 odst. 1 písm. d) tr.ř. Kdy se rozhoduje v těchto případech stanoví § 155 odst. 1, 2, 3 tr. řádu.

Stížnost s odkladným účinkem je přípustná proti rozhodnutí, která jsou činěna podle § 152 odst. 1 písm. a) – d) tr. řádu (§ 155 odst. 1, 2, 3 tr.ř.). Proti rozhodnutí o paušální částce nákladů trestního řízení podle § 152 odst. 1 písm. e) tr. řádu není stížnost přípustná.

Náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody – § 152 odst. 1 písm. d) tr.ř. – upravuje § 35-36 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.

3. náklady, které vznikly v průběhu trestního řízení poškozenému – § 154 tr. řádu

V praxi se jedná zejména o náklady vzniklé přibráním zmocněnce, protože nejčastěji poškození svá práva v trestním řízení realizují právě prostřednictvím zmocněnce, kterého si zvolí. Jiné náklady mohou být cestovné k soudu, vypracování znaleckého posudku, který zadal poškozený, např. ke stanovení nemajetkové újmy způsobené trestným činem. Rozhoduje se po právní moci rozhodnutí ve věci samé (trestní příkaz, odsuzující rozsudek). Pokud si poškozený zmocněnce zvolil, jde ve smyslu § 155 odst. 4 tr. řádu opět o návrhové řízení, které je podmíněno návrhem poškozeného, nelze mu tedy v rozhodnutí přiznat více než požaduje. V případě, že byl poškozenému zmocněnec ustanoven podle § 51a tr. řádu, rozhoduje se i bez návrhu (§ 155 odst. 4 tr. řádu). Stížnost s odkladným účinkem je přípustná v případě obou rozhodnutí (§ 155 odst. 4, 5 tr.ř.).

Podstatné k zapamatování z této lekce:

Pokud obviněný žádá o bezplatnou obhajobu, musí prokázat, že splňuje podmínky pro přiznání tohoto nároku.

Rozhodování o odměně a hotových výdajích ustanoveného obhájce i o nákladech poškozeného jsou řízení návrhová – nemůžeme přiznat víc než požadují.